

JORDEN RUNDT MED NORDKAPERENS SKIBSBIBLIOTEK

Af Troels Kløvedal

Man kan slet ikke sejle Jorden rundt uden bøger.

Da Magallanes sejlede ud på verdens første jordomsejling i 1519, var det 65 år siden, at Gutenberg i Mainz havde trykt sin første bibel. Der var på det tidspunkt trykt mere end 10 millioner bøger i hele Europa. Bøgernes bog blev de næste par hundrede år brugt som et våben. Sværet i den ene hånd, bibelen i den anden. Således underlagde conquistadorerne sig de nye verdener, mens de gamle folkeslag forblødte.

Her skal berettes om, hvad man bruger af bøger på en moderne jordomsejling, når vel at mærke skibet er over 70 år gammelt.

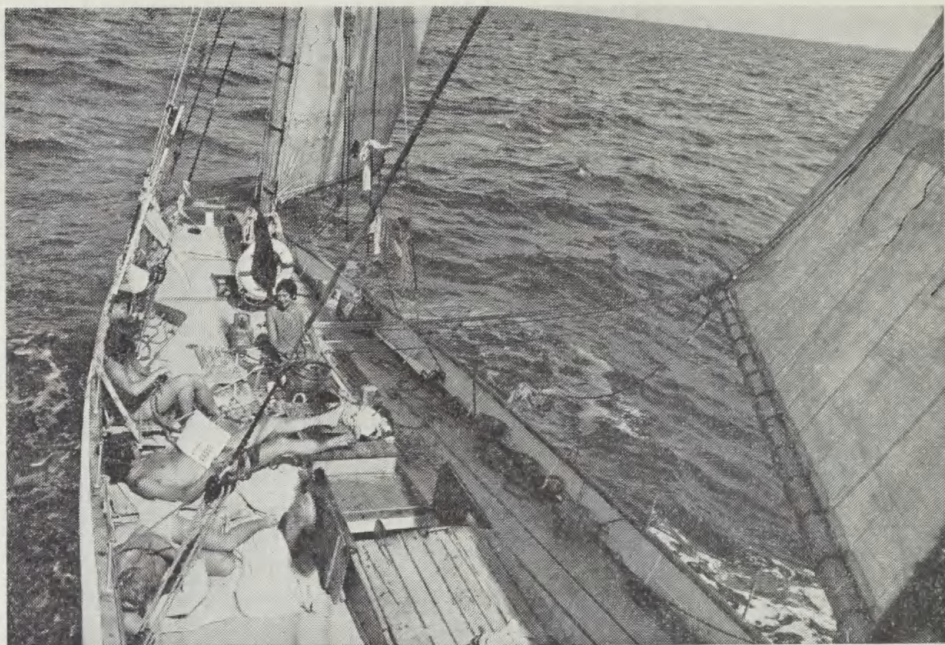
Rejsen tog seks år. Jeg tror ikke, at der findes ret mange steder, hvor bøger er mere vigtige end på et skib. Her er alle de andre medier udelukket: fjernsyn, radio (til dels), tidsskrifter, ugeblade og reklamehæfter.

Når folk påmønstrer for at gøre en længere rejse, er det tit med udbrud som: »Åh, hvor skal det blive dejligt at være fri for alle de medier«.

At det så tit viser sig efter et par måneder til søs, at de bliver savnet og det tit ned til det banaleste, er en anden historie.

Jeg begynder ved begyndelsen, altså hvor jordomsejlingen begynder, for derefter at gå vestover, indtil vi igen anduver Kreta efter at have udsejlet en storcirkel omkring vores meget smukke planet, Jorden.

Grækenland sejlede vi tyndt, inden vi satte vestover, og at besejle

En stille dag på Atlanterhavet. Der bliver styret, gjort tovværksarbejde og læst.

det farvand betyder, at man sejler igennem det halve af den græske mytologi! det kan næsten blive for meget.

»Skal I nu op at se på alt det gamle lort igen . . .« er jeg kommet til at sige et par gange, når vi opankrede ud for et akropolis. Men der var fine dage og nætter, hvor den græske oldtid helt opslugte os. Jeg husker en dag, hvor vi lå for anker mellem øerne Dhilos og Rinía. Jeg kom gående med et par unger gennem de bleggule ruiner og så Ebbe Kløvedal og Per Kirkeby sidde og tegne om kap med de berømte løver som modeller. Per tegnede. Ebbe var i gang med en akvarel. At sejle kan jo også betyde, at der bliver skabt bøger. Det var den sommer, hvor Ebbe ville have mig ud på en længere tur omkring Khíos til Izmir i Tyrkiet, hvor han ville se en gammel tavle. Han sagde, at dér begyndte danmarkshistorien.

Årelang sejlads i græske farvande betyder, at bøger som Peter P. Rohdes »Den græske kulturs Historie«, Otto Gelsteds bøger om Grækenland og Paul la Cours græske dagbogsblade bliver til slidte, elskede bøger.

Her skal lige siges, at billigbøger overhovedet ikke dur til søs. For at en bog skal holde, må den være indbundet. Bøger på et skib tager tit en tur på dørken, luftfugtigheden skifter ustandselig, kaffe bliver spildt, ungernes sukermadder sætter uudslettelige spor. Man bliver en hel lille bogbinde under en jordomsejling. Jeg bruger noget, der hedder Gaffatape, en slags bredt lærredstape, som man bruger i filmindustrien. Den svingende luftfugtighed betyder, at så godt som alle bøger går op i limningen. Som skipper og dermed også ansvarlig for, at bøgerne holder også til den næste besætning, har det givet mig mange kvaler at sørge for, at gode bøger ikke blev til lokumpapir.

Jeg vil således ikke have, at folk tager skibets bøger op på dækket. Hvis folk absolut vil læse på dækket, må det være deres egne medbragte bøger. Jeg ved af dyrekøbt erfaring, hvor let en bog, der er kommet på dækket, bliver ødelagt. Dels af den brændende sol, dels af et skvæt saltvand, der pludselig kommer sejrende over dæk og dækshuse. En bog, der bare én gang er blevet gennemblødt af saltvand, er ikke meget værd mere. Helt præcist smuldrer den efter to år, hvis den har været gennemvædet af saltvand.

Et godt skibsbibliotek består først og fremmest af alle de bøger, der er uundværlige for navigation; derefter litteratur om sømandskab, tovværksarbejde, wirearbejde; derefter bøger om de kulturer og lande, man besøger, og så den litteratur, der virker som inspirator – den åndelige føde. Det er tit bøger, der overhovedet ikke har noget med søfart at gøre. Således har Johs. V. Jensens »Kongens fald« og Thøger Larsens digte været litteratur, som jeg har læst igen og igen hele Jorden rundt, fordi de har hjulpet mig til ikke at miste min identitet som dansker.

Engang, hvor vi lå i vindstille mellem Galapagosøerne i Stillehavet, havde jeg nattevagt alene. Sejlene var taget ned, skuden gyngede stille og taktfast i de stille bløde dønninger. Sorte lavaklipper lå som kulklumper et par sømil borte, Månen var i første kvarter, altså lige før fuldmåne. Det var en nat, hvor man følte sig meget fremmed. Jeg fik sat gummibåden i vandet og roede mig en tur rundt om

Nordkaperen. Ti kammerater sov tungt i deres køjer eller på dækket. Jeg husker natten som meget smuk, men også lidt uhyggelig, eller jeg vil hellere sige sørgmodig. Sankt elmsild stod ud fra de øverste bagstag som en fakkel over skibet og dybet under det. Evigheden var ikke så langt borte fra mig. Rummet og oceanet omkring mig føltes så fremmed, det er sjældent, at jeg føler sådan. Skibet lå og rullede et stykke fra mig, det spejlede sig i måneskinnet, jeg tænkte på, at der lå alle mine venner og sov dybt, roligt, lykkeligt.

Så lød der en befriende snøften i vandkanten, og til min store glæde viste det sig, at det var en af Galapagos' mange søløver, der stak hovedet op mod mig i gummibåden. Da skete der det, at Thøger Larsens underlige kosmiske hinduøje ramte Nordkaperen. Hans linje »Døgnfluen aner ved en blå violrand, det evige« sang gennem alle mine sanser som en sandhed, der rakte mig nuet som en krop, kloden som mit hjem og Danmark som et sted, hvor jeg var født og som jeg holdt af.

Ligeledes slog Jensens digt »På Memphis Station« ned i mig som noget virkeligt, da vi sejlede op ad den store Portianak flod på Borneo (Kilamantan) i Indonesien.

Vi havde haft en fin sejlads gennem Javahavet, var gået på grund i det mudrede, ufarlige deltaudløb, men havde fået prajet en lokal fisker som lods op gennem floden. Det var hen ad aften, mørket kom susende, aberne skreg i de høje trækroner, savværkernes maskiner kørte langsomt, skærende ned i omdrejninger. Vi holdt godt ud, hele små urskove kom drivende i den stærke strøm, træstammer af store dimensioner var der også, store nok til at de var farlige at påsejle. Og det regnede, regn, regn i det uendelige, verden var i opløsning. Børn sad under palmebladstage og kiggede lidt forskræmte ud på det mærkelige fremmede skib med det hvide kors på rød bund,, der sejlede op ad deres hovedgade. Husene var på pæle. Børn, der knap nok var store nok til at gå, boltrede sig ubesværet i råt udhuggede træstammer. Alt var vand og alt for meget natur, ligesom i Jensens digt.

Navigationsbøgerne er mangfoldige. Bøger om, hvordan man finder vej over havene, kunne man også kalde dem. Det er tit interna-

Møde i Pontianak-floden på Borneo i Indonesien. Det var lige før det begyndte at regne, og hele landskabet forandrede sig til noget, der mindede mig om Johannes V. Jensens På Memphis Station.

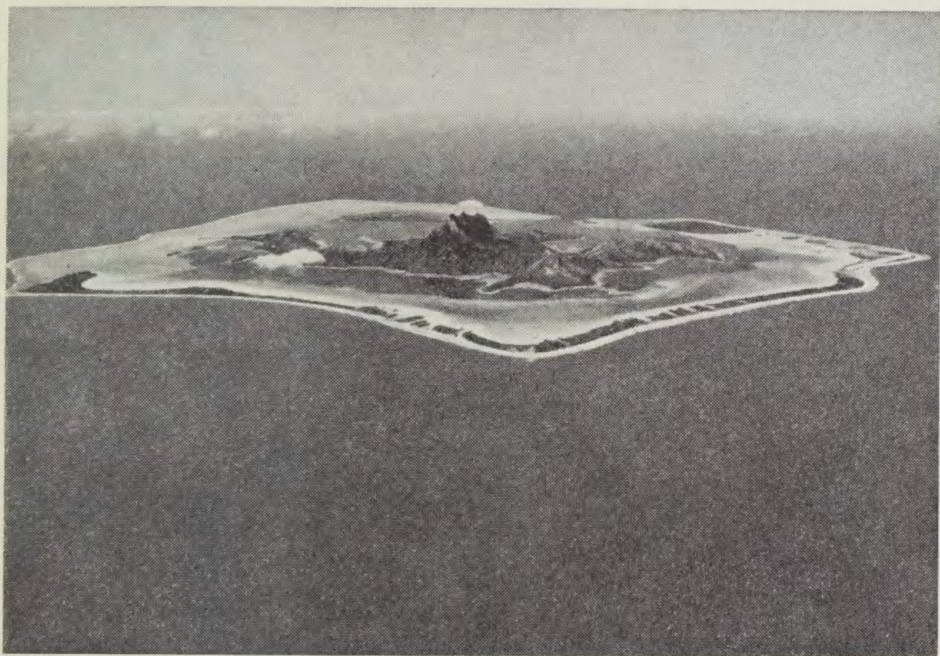
tionale bøger. Bøger udgivet af det engelske admiralitet. Først og fremmest er der farvandsbeskrivelserne. De beskriver hver en sten i samtlige havneindløb over hele kloden, derudover alle kyststrækninger og fænomener, der kan hjælpe en navigatør. Det er rent ud fantastiske bøger, der er blevet til gennem århundreder. Titusindvis af engelske søfolk har skrevet med på disse bøger. De er strengt maritime nøgterne, men alligevel har jeg mødt eksempler på, at de er »flippet« lidet. Skal man gennem Messinastrædet mellem Italien og Sicilien kommer den således ind på, at de stærke strømhvirvler allerede er beskrevet af Homer i »Odysseen«. Der hedder strømhvirvlerne »stedet mellem Skylla og Charybdis«. I den udgave, der dækker de polynesiske farvande, ryger der også lige et par linjer med udover det maritime. Sømanden får lige et praj om, hvad kærlighed hedder på tahitiansk.

Man har mange bøger med om himmellegemerne. »Azemuths of The Sun And Other Celestial Bodies« hedder en af dem. Ligeledes bøger om stjerneidentifikation, eller mere moderne diagramskiver af plastic, hvor man til enhver tid kan finde den stjerne, man ønsker, blot ved først at udregne sit skibs lokale timevinkel i forhold til Greenwich i London. Fremads Stjerneatlas er den af de hjemlige bøger om stjernehimlen, jeg syntes er bedst at bruge. Vil man virkelig ind i, hvad der sker oppe over bolden på én, findes der en dansk publikation i verdensformat, Poul Bergsøes »Verdensrummet og vi«.

Søkortene er engelske, men man kan også bruge de amerikanske, der er billigere, men trykt på dårligere papir. Engelske søkort kan tåle saltvand, ja, de kan blive helt gennemblødte og er til at bruge igen, når de er tørre, og de flyder på vandet, hvis man taber dem. Så er der logbogen. Den bliver der for »Nordkaperens« vedkommende skrevet i hver tredje time hele døgnet rundt. Heri opføres kurs, fart, afdrift, vindhastighed, og så er der et lille rubrik til bemærkninger. I den kan der stå, at storsejlet er rebet (formindsket) det og det tidspunkt, eller der kan stå, at man hørte en undervandsbåd tæt ved skibet, at man har set en kaskelothval ude i styrbord lige før ti-kaffen om formiddagen, eller at det var nogle fandens gode pandekager, som Tom bagte i går eftermiddags.

Over Atlanterhavet gjorde vi et større studium ud af delfinen. Jeg så blandt andet noget, som jeg kun havde læst om. En delfin var syg, og man så, hvordan to andre delfiner løftede den op til vejrtrækning ved forsigtigt at løfte under hver en luffe på den syge delfin. (Thorkild Bjørnvig havde på det tidspunkt endnu ikke skrevet sit store digt om dette gudebarn. Det fik vi først om bord senere). Ib Michael blev så gode venner med én bestemt delfin, at han senere brugte den som model i sin bog »Rejsen tilbage«.

Da vi nærmede os Caribien og Sydamerika, var al den litteratur, vi havde om bord om disse lande, læst så grundigt, at vi kunne gå og citere den for hinanden. Pablo Nerudas erindringer »Jeg beken-der, jeg har levet« var på hitlisten.

*Vindene blæser over de store oceaner.
Verden består af tusindvis af øer ... det er bare at sejle ud til dem.*

Der sker noget underligt på lange sørejser. Herhjemme i en almindelig dagligdag bliver man jo altid bombarderet med oplysninger fra morgen til aften. Når man møder venner, har man altid en ny historie, eller har set eller læst sig til et eller andet. På et skib er oplevelserne de samme, og man læser de samme bøger. Det går hen og bliver et problem og et stort irritationsmoment. Man heenter sin virkelighed det samme sted fra. Både hvad man ser, lugter og læser. Tit griber vi os selv i at citere noget fra en bog og glemmer helt, at den man citerer for, måske selv lige har læst det samme.

Det var noget, vi tit kom til i Stillehavet, hvor vi alle gik og var optaget af, hvad vi havde læst i »Pacific Island Year Book«, der er en meget fin guide om, hvad der sker på de tusind små atoller i Sydhavet.

Hver eneste ø er beskrevet med sit særpræg. Den slags bøger kan godt være farlige, fordi man så har dannet sig et billede af det sted, man kommer til.

Ind imellem at vi legede med søløver på Galapagos-øerne i Stillehavet, læste vi Darwin.

I Caribien hyggede jeg mig rigtig godt med Erik Kjersgaard og Alexandre Olivier Exquemelins bog om de amerikanske sørøvere. Piratkvinderne Mary Read og Anne Bonny smiler til os gennem bundløse drømme om sand kærlighed.

Da vi nærmede os Sydamerika, var vi dødtrætte af Jan Stage, Jens Lohmann og Halldor Sigurdsson, men humøret steg lidt, da vi slog os ned i Cumana i Venezuela et halvt år og læste Gabriel Garcia Marquez »100 års ensomhed«.

Ind imellem at vi tog bad med søløverne på Galapagos fik vi tid til at læse Darwins »The Voyage of the Beagle«, og det er underligt at læse en et hundrede år gammel bog og så stikke hovedet op af skylightet og se, at alt er ved det gamle – som Darwin så det.

Litteratur bruges, og her mener jeg virkelig *bruges*, på et skib på langfart. Når jeg er hjemme, bruger jeg tid hos antikvarboghandlerne i Fiolstræde eller Studiestræde. »Mads Lange på Bali« af Aage Krarup Nielsen har en helt anden betydning to dage før man anløber Bali end i et vådt efterårs-København. Jeg har gjort et stykke

arbejde ud af at have den rigtige, til lejligheden passende, litteratur om bord. Bøger om havet, havbiologi, oceanografi, bøger om kymatologi (læren om bølgebevægelse). Man er jo omgivet af havet og himlen, altså er det meget vigtigt, at der er bøger om disse emner. Det viser sig nemlig (ellers skulle fanden også tage dem), at folk begynder at interessere sig for ting, de aldrig ville ha' drømt om. Pludselig kan man se en pige fra det fjerne København, der ellers som hovedlitteratur har dagbladet Information og »Den videnskabelige socialisme«, læse i simple bøger som »Kon-Tiki Ekspeditionen«. Man bliver opslugt af den virkelighed, der omgiver en. Det vil sige de dyr, man ser i kølvandet, bliver helt levende, prægtige, måske farlige, som når der kommer en flok sprælske legesyge ungvaskelotter styrtende lige mod skibet, for så i sidste øjeblik at dykke.

Stjernehimlen er én stor glæde om natten, den er varm og blid, og der er god tid til at studere den, man lærer nye stjerner nat efter nat, det er lettere omkring ækvator end på vores nordlige 56 grader, hvor det hele deroppe drejer sig så skævt og ulogisk. Fra ækvator kan man overskue hele himmelrummet. Orion, jordomsejlerens pryde, står op ude agter, går over mastetoppen for at forsvinde ude foran bovspydet, når morgenlyset kommer. På fine nætter ser man med det blotte øje 6000 stjerner.

Vi havde et leksikon med på jordomsejling, et gammelt et, men det gjorde ikke noget. Det blev meget brugt, »Vor tids leksikon« fra 1949. Vi kendte det så godt, at man kunne høre bemærkninger fejle hen over dækket som »det kan I godt spare jer at slå op, for det må stå i bind 12 eller 22, som vi mangler«, eller også var den eller den side ædt op af kakkelakker.

Men bøger kan også blive utroligt udslidte i dobbelt forstand. Intet er mere gammelt end en bog, der handler om et kontinent, der ligger bagude. Det, man læser om, er altid det, der ligger forude, ude foran horisonten. Det er det, der gemmer sig derude, der skal næres ved læsning under de lange frivagter.

Stevenson, Hermann Melville, Peter Freuchen, Captain Cook, Bengt Danielsson, det er forfattere, der dur i Sydhavet. Og så ikke at forglemme Jack London . . .

På sydhavsøerne skynder man sig at købe »How to learn Tahitian quickly«, og det går faktisk også ret hurtigt. En ung amerikaner, vi havde med fra Panama, lærte sig det så hurtigt, at han senere kunne tale så meget tahitiansk, at vi ikke var helt på spanden, da vi på en afsides atoll blev inviteret til at spise rå fisk i kokosnøddolie hos den lokale høvding.

Da Stillehavet viste sig at være så stort, at det ikke syntes at have nogen ende, begyndte Lene Bjerregaard (der ellers var med for at studere vævekunst på Salomonøerne) at citere Samuel Coleridges store digt om sømanden, der skød den gudsbenådede albatros. »The Rime of the Ancient Mariner« svingede i vores ører i ugevis.

Man kommer også i den situation, at man til tider oplever for meget. Her er bogen igen en god rejsekammerat. På Papua, New Guinea, løb vi helt ud for penge. Der var ikke engang til en sølle busbillet ud på landet eller op i bjergene. Mit hoved var fyldt med ærgelser over, at jeg havde tømt kammeraternes lommer for skillinger, fordi vi skulle ha' repareret hovedmotoren på Fijijerne. Så satte jeg et solsejl op over agterdækket og læste i en uge i træk Leo Tolstøjs »Krig og fred«. Så var jeg i alle tilfælde sikker på at være så langt fra den trykkende virkelighed, der omgav mig.

Efter en varm tur over Det indiske Ocean og på den anden side af det største undersøiske jordskælv, der nogen sinde er registreret på en seismograf, anløb vi Bali i Indonesien. Her oplevede jeg bogen som et underligt, helt overraskende kontaktbevis.

Jeg var taget med min kone Maiken over den rygende Agung vulkan og befandt mig på nordkysten af Bali. Javahavet lå slapt og glødende i den varme luft. Vi havde fundet noget, der lignede et sted vi kunne overnatte, men det var svært at finde ud af, om det var en pension eller et privat hjem. Det viste sig efter et par dages forløb, at være begge dele. Vi var blevet gæster hos en abdiceret balinesisk konge.

Da Bali efter at have været en hollandsk koloni blev en del af det indonesiske rige, det femtestørste i verden målt i befolkningstal, måtte den gamle konge gå med til at abdicere. En formiddag, hvor

*Der er mange steder i verden, hvor folk faktisk lever meget smukt med hinanden ...
Balinesisk kvinde på vej til en glad offerfest med små selvgjorte ting til de gode guder.*

jeg sad og skrev en artikel til en dansk avis i en dertil indrettet pavillon, kom den gamle konge høfligt hen og bankede på min vindueskarm. Han talte flydende engelsk. Han kom nu for at fortælle mig, at han havde en søn, der var uddannet i Europa. Sønnen havde skrevet en bog, denne bog stod han med i hånden. Stor var min forundring, da han rakte mig bogen, for den var på dansk. Der stod jeg med en balinesisk børnebog oversat til dansk i hånden. Den hed »Bondot og hans ven«, var oversat af Clara Hammerich, illustreret af Sven Otto S, udkommet på Jespersen og Pios Forlag 1960.

Den gamle konge grinede, da jeg begyndte at læse højt af den på dansk. Så ville han vise mig sit bibliotek. Nu viste det sig, at han var forfatter og en stor samler af gammel balinesisk kunst. Han viste mig nogle palmebladsblade, hvorpå der var tegnet de mest vidunderlige erotiske motiver. Da jeg så de tegninger, slog det mig, at alt måske engang har været godt og smukt mellem mand og kvinde.

Vi skulle desværre hurtigt af sted tilbage til Nordkaperen, fordi vi skulle sejle, men jeg har det bibliotek til gode, den dag jeg igen får tid til at komme på de kanter af verden.

På Bali blev jeg optaget af balineserens hellige bog »Kawi«. Det er en af de dejlige hinduistiske bibler. Den hedder Bhagavadgita.

Bhagavadgita handler som alle andre store bøger om det hele. Om det at handle eller at lade være. Om at kæmpe mod undertrykkelsen, når man møder den. Om at hade uretten men ikke at hade sine fjender. Hvor man står i en evig konfrontation mellem det at handle, som tit bliver på andres bekostning, men også om at det er nødvendigt at handle, fordi der skal skabes, fordi man skal være social og tage ansvar. Men dybest i digtets bud ligger læren om, at man kan nå til den dybeste kærlighed, men at det godt kan være, at man kun kan nå den alene. Så er man nede ved meditationen.

I Singapore går man op i den norske sømandskirke og bytter et par bøger distribueret af Handelsflådens Velfærdsråd. I alle de bøger står der manende på første side . . . Denne bog må ikke havne i en reol. Læs den og lad den gå videre . . . Hvilket man så pligtskyldigt gør.

På de lange sørejser, tit tre-fire uger i søen uden landkending, bliver der tid til at læse meget. Man er i rum sø og føler sig ikke forpligtet til nogen bestemt litteratur, der har med bestemte kulturer, sprog eller samfundsforhold at gøre. Man læser hvad som helst, f.eks. science fiction eller man ligger i køjen og klukker ved at læse Angelo Hjorts »Røverhistorier og søforklaringer«. Samtlige mandlige besætningsmedlemmer har spørgsmål til den forfatter om, hvordan man kommer i seng med piger, der spiller på klaver . . .

Da vi kom til Østen, det ville for os sige Sri Lanka (Ceylon), fandt vi Werner Jacobsen ned fra det slidte skibsbibliotek, så var man på rette spor. Østens væsen besætter en, man finder ingen dansker, der er bedre som guide. Selv om vi befandt os på klassisk budhistisk jord, blev hans hæfte »Kunsten, kunstneren og inderen« en meget værdifuld ting for mig, når jeg svedig og betaget stod foran Sri Lankas mægtige budha'er.

Så anløb vi de arabiske lande, her er man helt lost; til gengæld bliver man meget betaget af de arabiske bogstavers smukke kalligrafi.

Suezkanalens synlige spor af krig får en til at dykke ned i nutidshistorie, og jeg fik folk hjemme til at sende mig Sadats nyligt udkomne erindringer »Mit liv – Mit land« ned til mig. Det er besværligt, men jeg får en fortvivlet desperation ved at være i et land uden at forstå det. Bøger er uundværlige på en jordomsejling.

Da vi pejlede Idabjerget, gudekongen Seuls fødested på Kreta, havde vi gennemført en jordomsejling. Skibsbiblioteket er kendeligt slidt efter de mange år til søs. Nu kommer de helt gamle bøger ned af hylderne igen. Hvad passer måske bedre på vej hjem i kuling og storm ved Kap Finisterre og i Biscayen end Sandemose, Harry Martinson, Knud Andersen, William Heinesen og Svend Wandalls »Under sejl og med hammer«.

Da vi en smuk høstsommerdag sejler ind mod det lave land, der hedder Danmark, kurs på Thyborøn, Limfjorden, bredning blå, skæver jeg sært til den af selskabet Bogvennerne udsendte bog »Æ Haw«, skrevet og tegnet af Alex Secher. Den havde også været med på jordomsejling.

I Lemvig besøgte jeg Thøger Larsens mindestue. Så hvordan han med det bedrøvede ansigt havde været på rejse til Østen, når han oversatte persisk litteratur. Men han var Danmark, kornet lugtede sådan, som han beskriver det.

Evigheden ejer enhver.